



# Sint-Jozefkerk Eeklo

NIEUW LEVEN: KINDEREN TE GAST IN EEN UNIEKE RUIMTE

Denc!-studio bevindt zich al jaren in de spits van het duurzaam bouwen en zag in deze projectvraag een boeiende uitdaging. Bij dergelijke bestemmingen gaat onze bezorgdheid verder dan de gebouwschil. De ruimtelijke/sociale/culturele omgeving heeft nood aan nieuwe samenwerkingsvormen en -concepten, die werkelijk vanuit integrale duurzaamheid bedacht zijn. We waren opgetogen om te zien dat de visie en standpunten, geformuleerd door Stad Eeklo, hierbij aansloten.

'We zijn te gast' werd dan ook de slagzin van het hele traject van ontwerp- en technische beslissingen tot overleg met de diverse partijen. Vier belangrijke pijlers in het ontwerp dragen deze gedachte uit.

## BEHOUD VAN HET 'FYSIEKE KERKGEBOUW'

De Sint-jozefkerk wordt gekenmerkt door één grote vierkante ruimte, zonder beuken. Het rond het altaar georganiseerde circulaire grondplan, met oplopende bankenrijen en koepelbekroning,

evoceert een sacrale dimensie. Logischerwijs behouden we deze planorganisatie rond een middelpunt, geaccentueerd door de zenitale daglichttoetreding.

Bovendien beperken we structurele aanpassingen tot twee ingrepen, noodzakelijk voor het goed functioneren van het programma. Door een nieuwe raamopening in de gevel aan de tuin, ontstaat een relatie tussen binnen- en buitenomgeving, essentieel voor de werking van de kinderopvang. Via twee symmetrische trappen, ingewerkt in de bestaande structuur, zijn de lokalen op de eerste verdieping rechtstreeks toegankelijk vanuit de hoofdruimte.

## BEHOUD VAN DE 'SPIRITUELE KERKRUIMTE'

Doorheen de geschiedenis was licht- en ruimtewerking steeds van groot belang voor het karakter van een kerkinterieur. Kerken hebben vaak spectaculaire binnenruimtes met een hoge belevingswaarde. In de Sint-Jozefkerk is de geometrie direct

→ Zicht op de tv-hoek en circulatie rondom het meubel.





De subtiele niveauverschillen van het meubel organiseren de verschillende functies: de keuken/onthaal, leefvloer en eettafels.



afleesbaar, wat de eenvoud en sterkte van de architectuur accentueert.

We streven ernaar om die visuele afleesbaarheid en spirituele ruimtewerking zo veel mogelijk te bewaken in het ontwerp. Hoge muren, kasten, volumes of plafonds die de ruimte zouden verbrokkelen of opsplitsen, worden volledig gemeden.

Overigens zal de winterkapel tijdens een overgangperiode dienst doen als gebeds- of stille ruimte voor de huidige (kerk)gemeenschap. De twee aparte toegangen behouden we zodat de twee functies volledig gescheiden kunnen opereren.

### ERFGOED IN EEN NIEUW JASJE

Ongeacht de toekomstige functie van de kerk (-ruimte) is het uiterst belangrijk om ons bestaand patrimonium klaar te maken voor de toekomst. Het thermisch isoleren van erfgoed is een interdisciplinaire opgave waarbij cultuurwaarden, bouwfysica, historische materialen en constructies in samenhang opereren. Vanuit bouwfysisch oogpunt geniet buitenisolatie de absolute voorkeur. Koudebruggen kunnen integraal worden ingepakt. Vanuit erfgoedzorg zou dit echter de eigenheid van het gebouw té sterk aantasten.

We zochten naar een manier om een evenwicht te vinden tussen beide. Na onderzoek bleek het mogelijk om de buitenmuren volledig na te isoleren in de spouw. Het buitenschrijnwerk wordt volledig vervangen door een thermisch hoogwaardige versie. Het geheel krijgt een warme muts op, door het plat dak en de betonnen kroon-

lijst langs de buitenzijde te isoleren. De bestaande roofing van het plat dak wordt hierbij gebruikt als nieuw dampscherm. Naargelang de behoefte kunnen de buitenmuren nog verder geïsoleerd worden langs buiten- en of binnenzijde.

### IN TRANSITIE NAAR CIRCULAIR BOUWEN

Door erfgoed (opnieuw) te integreren in de samenleving wordt de instandhouding ervan het best verzekerd. Duurzaam bouwen mag dus niet beperkt blijven tot de isolatie van de gebouwschil en/of de installatie van energiezuinige technieken. Duurzaam bouwen is ook sloop- en afvalstromen verminderen door niet enkel te bouwen voor nu maar ook voor de toekomst.

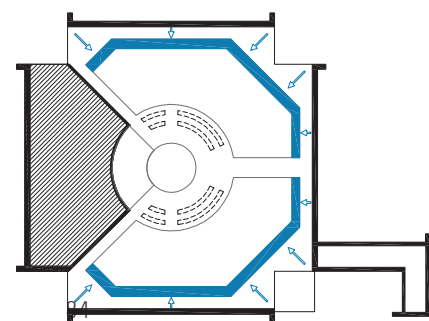
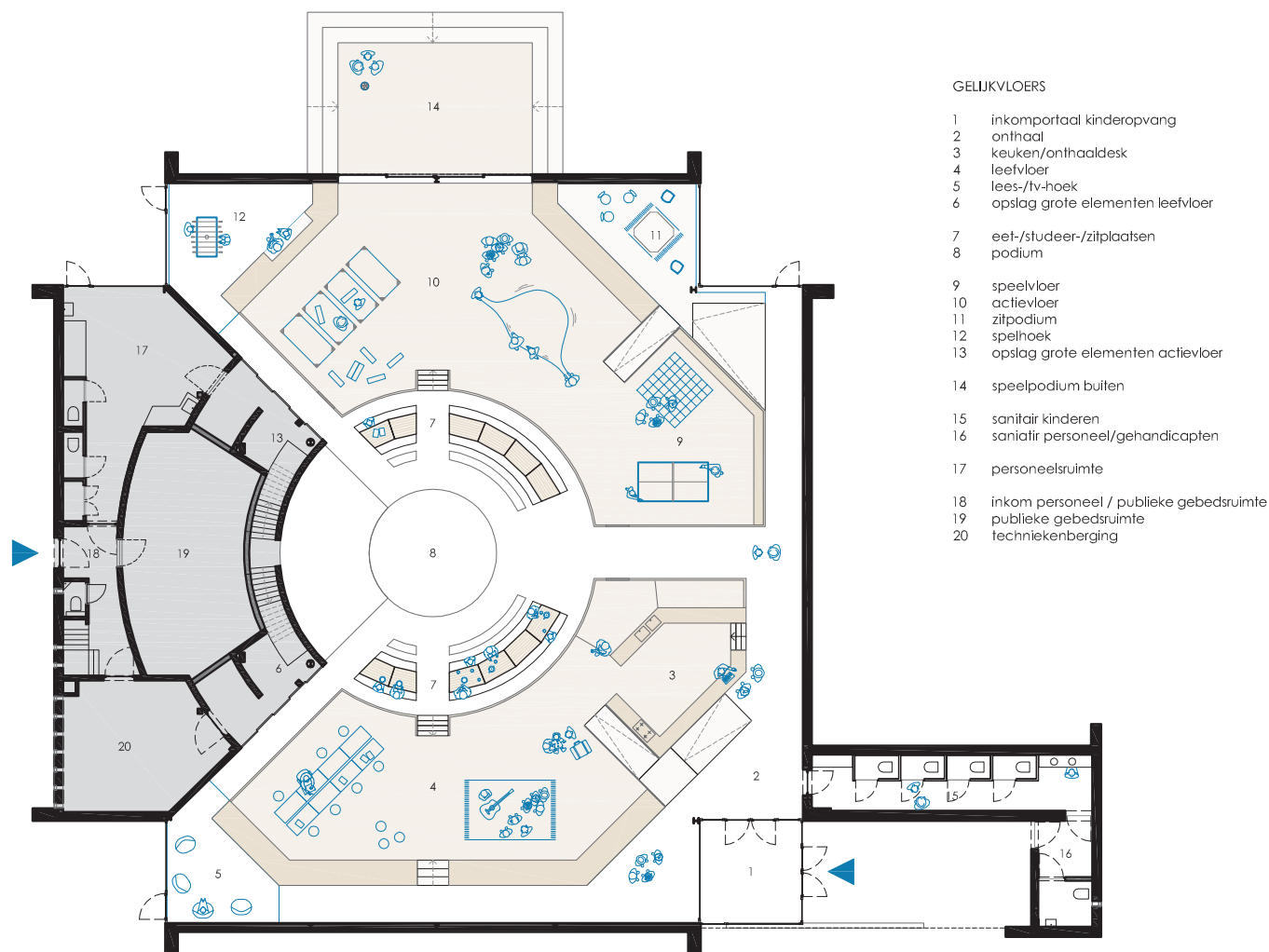
De hoofdruimte van de Sint-Jozefkerk getuigt van een weldoordachte, sterk op maat gemaakte architectuur die naast liturgie ook gebruikt zou kunnen worden voor optredens, concerten, congressen ... Bovendien is de nieuwe functie van een buitenschoolse kinderopvang het resultaat van behoeftes die op termijn kunnen evolueren.

Om bovenstaande redenen zetten we in op een omkeerbare interventie. De hellende vloer, *en rond*, en de betonnen zitbanken blijven behouden zodat het gebouw in de toekomst opnieuw dienst kan doen als een plaats voor liturgie, optredens, congressen ...

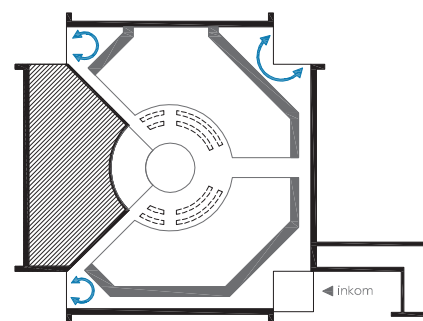
---

→ Huidige interieur: zicht op het altaar en circulaire grondplan.

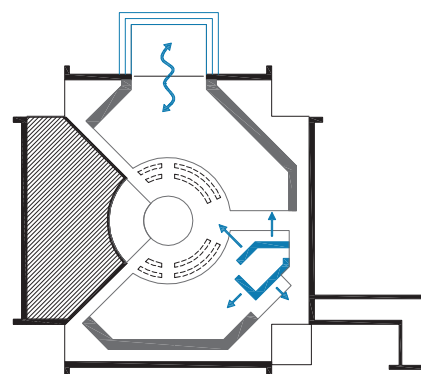




AFSTAND NEMEN - CREATIE VAN "BORSTKAST"



CREATIE VAN HOEKEN



KEUKEN ALS "SPIJL" - RELATIE MET BUITEN

## EÉN OMKEERBARE ONTWERPINTERVENTIE: HET MEUBEL

Het vooropgestelde programma van de buitenschoolse kinderopvang getuigde van een frisse en doordachte kijk op de rol die de opvang kan spelen in de huidige maatschappij waar er alsminder tijd is voor een babbel. Meer dan vroeger hebben kinderen nood aan een warm nest, een thuishaven, een plek van rust maar ook een plek die uitnodigt tot actie, experimenteren en exploratie. Een gebouw moet kinderen de gelegenheid geven om al hun persoonlijke competenties te ontwikkelen. De uitdaging was om al deze diverse activiteiten en sensaties een plek te geven met behoud van de open kerkruimte.

Het resultaat was één afgelijnde en omkeerbare interventie die het volledige programma vormgeeft en organiseert. Als het ware één groot meubel wordt bovenop de bestaande betonnen banken gebouwd. Het meubel wordt aangepast aan de kerkruimte en het karakteristiek symmetrische, circulair grondplan. Het bestaat uit twee belangrijke delen. Op het ene deel wordt de open keuken/het onthaal met bijhorende rustige, creatieve vloer ingericht; op het andere is er plaats voor beweging, sport en spel. Aan die laatste grenst het nieuwe terrasraam zodat het actieve gedeelte via een speelpodium doorloopt in de tuin.

→ Grondplan en ontwerpstrategieën.

## 'AFSTAND NEMEN'

Het gebruik van verhoogde vloeren heeft als gevolg dat de circulatie en (rol)toegankelijkheid een belangrijke rol gaan spelen in het ontwerp en de interne organisatie van het geheel. Daarbij is er in de open ruimte ook een duidelijke behoefte aan rustige plekken om een boek te kunnen lezen, een gezelschapspel te spelen of voluit te kunnen babbelen met de beste vriend(in) ... Daarom plaatsen we het meubel op een offset van 1m50 van de buitenmuren en -ramen. Enerzijds blijven de buitenmuren en -ramen van de kerkruimte daardoor volledig onaangeroerd. Anderzijds ontstaat er zo een spannende rondgang tussen de buitenmuren en het meubel van waaruit hellingen en trapjes de verhoogde vloeren ontsluiten.

Door op eenzelfde manier meer afstand te houden t.h.v. de buitenramen ontstaan er daar vier knusse en rustige hoeken: de lees-/tv-hoek en spelhoek, het zitpodium en het onthaal.

## 'BORSTKAST'

In een kinderopvang is er nood aan veel opbergruimte. Klassieke, hoge kastenwanden zijn in dit verhaal moeilijker te rijmen met de bestaande architectuur en visie.

Langs de rondgang aan de buitenmuren werken we de vereiste borstwering uit als een dubbele kast van 21 m lang. Die kast is langs twee zijden toegankelijk: vanuit de rondgang/hoeken en vanuit de vloeren. De 'borstkast' is zo ontworpen dat ze alle praktische zaken kan herbergen. Ze fungeert als een multifunctioneel geheel, is voorzien van alle



benodigde kapstokjes, lockers, schoenkastjes, loopt over in onthaalmeubel en keukeneiland en verandert in de hoeken in een zitbank, spelletjestafel, tv-kast, boekenkast, enz.

De 'borstkast' is 93 cm hoog vanop de vloeren en in totaal 150 cm hoog. Hierdoor kan een volwassen persoon over het hele meubel heen kijken en heeft hij zicht op de hele (spirituele) hoofdruimte. Terwijl de kinderen een meer geborgen gevoel gewaarworden van gangen, hoeken, kastjes, trapjes, hellingen en vloeren, kortom ook een spannende ontdekkingstocht.

### DE KEUKEN ALS 'SPIL'

De bouwheer is ervan overtuigd dat de keuken een cruciale rol speelt in de goede werking van de buitenschoolse kinderopvang: als het epicentrum waar de kinderen aan de 'keukentafel' terecht kunnen met hun verhalen als ze van school komen.

De keuken krijgt dan ook een centrale plek aan de inkom en vormt samen met de onthaalbalie één geheel dat door zijn vormgeving omni-gericht is naar de hele ruimte. Via platformpjes aan het keukeneiland kunnen de kinderen naargelang de leeftijd op gelijke hoogte komen te staan met de begeleiding. Ondertussen kan de begeleiding van hieruit ook altijd een oogje in het zeil houden en de ouders ontvangen.

### 'EN ROND'

De ruimte die 80 eetplaatsen in beslag neemt is beduidend tegenover wat voorhanden is. Hierbij

kunnen we de vraag stellen of de eetruimte echt een vaste plaats moet krijgen op de verhoogde vloeren, dus 'plaats nemen' of iets kan zijn dat wordt opgebouwd/weggenomen en te gepasten tijde 'plaats maakt'.

Onder meer daarom behouden we de eerste twee rijen betonbanken rond het bestaande, centrale podium integraal. Op de bestaande kokerkolommen van de rugleuning wordt een afneembaar tafelblad geschoven zodat de banken enerzijds kunnen dienstdoen als eet-/studeerruimte voor de kinderopvang, anderzijds nog kunnen gebruikt worden voor een optreden van het schoolkoor, toneel, de lokale scouts, enz., door te tafelbladen op te bergen.

Waardevol erfgoed is meer dan een nieuwe inhoud geven aan een hoop oude stenen. Hiervoor is een ruimdenkende visie vereist van alle betrokken partijen. De uitdaging bestaat erin een nieuw evenwicht te vinden, dat enerzijds de historische en architecturale waarden respecteert en anderzijds vertrekt van wat mens en maatschappij op vandaag nodig hebben. Het resultaat is een origineel concept, met een hedendaags gebruik en een authentieke beleving die erfgoed weer perspectief bieden op een rijk en bestendig nieuw leven.

---

– **denc!-studio**

## DE OPDRACHTGEVER AAN HET WOORD

“Naast een aantal kapellen die bij onderwijs- of zorginstellingen horen, zijn er op het grondgebied van de stad Eeklo, vier parochiekerken. Volgens het kerkenbeleidsplan, is het de bedoeling dat twee kerken aan de eredienst onttrokken worden. Het gaat om de twee 'jongste' kerken die elk een zeer te waarderen moderne architectuur hebben. De Sint-Jozefkerk werd in 1974 gebouwd in de wijk Galgenakker. Die sociale woonwijk werd vanaf de jaren 60 gerealiseerd, op twee kilometer van het bestaand stadscentrum. Op 24 december 2017 werd de kerk aan de eredienst onttrokken en voor 33 jaar in erfpacht gegeven aan de stad Eeklo. Het is een mooie kerk. Een sober vierkant gebouw, met binnenin een en rond-opstelling van de banken en een hellende vloer.

De kerk maakt, samen met een lagere school en een parochiaal centrum, deel uit van substantiële groene zones binnen de wijk. Elders in de wijk is een buitenschoolse kinderopvang van de stad gevestigd die sinds een aantal jaren veel te klein is. De stad Eeklo beschikt over een ruim en recent aanbod van ruimtes voor podiumkunsten en muziek. Hoewel de Sint-Jozefkerk ook zeer geschikt zou zijn voor dit soort activiteiten, werd ervoor gekozen om de buitenschoolse kinderopvang van de wijk Galgenakker in de kerk onder te brengen.

### PROJECTVRAAG

We maakten als stadsbestuur zelf een haalbaarheidsstudie en eerste schetsontwerp met daarna een projectdefinitie, met het oog op het aanstellen van een ontwerper. De stadsarchitect Filip De Pau werkte hiervoor nauw samen met Ann Goossens als verantwoordelijke voor de buitenschoolse kinderopvang.

De krachtlijnen hiervan zijn:

**1.** We zijn 'TE GAST' in de kerk: omdat we er ons van bewust zijn dat de functies die we in de kerk willen onderbrengen het resultaat zijn van behoeftes en visies die op termijn zullen evolueren, is het onverantwoord om het gebouw door harde, dure ingrepen definitief te veranderen.

**2.** Architecturale en ruimtelijke kwaliteit van het gebouw: het gaat om een eenvoudige en mede daarom zeer sterke architectuur. De uitdaging bestaat erin om de ingrepen zo bescheiden en respectvol mogelijk te maken.

**3.** Gedeeld gebruik: omdat de functies die we er willen onderbrengen elk op zich slechts een in de tijd beperkt gebruik kennen, moet ernaar gestreefd worden om de nieuwe ruimtes zo polyvalent en interpreteerbaar mogelijk te maken. Er is een overeenkomst met de nabijgelegen school om de kerk overdag te gebruiken voor de muzische activiteiten van de leerlingen. Ook andere jeugdgerichte gemeenschapsactiviteiten moeten er kunnen plaatsvinden.

**4.** Duurzaamheid: het feit dat een bestaand gebouw hergebruikt wordt door verschillende actoren is op zich duurzaam. Ook bij de verdere ingrepen aan het gebouw moet duurzaamheid vooropstaan. Dit zowel wat betreft het concept (omkeerbaarheid) als wat betreft de materiaalkeuzes en de technische ingrepen. Het project moet voldoen aan de ambities vervat in het burgemeestersconvenant (CO2-reductie van 40 %).

In die projectdefinitie werd de suggestie gedaan om bovenop de bestaande betonnen banken, nieuwe vloeren voor de verschillende functies van de buitenschoolse kinderopvang aan te brengen. De opgave en het proces verlopen in nauw overleg en samenwerking met het Centraal Kerkbestuur van Eeklo en de kerkfabriek van Sint-Jozef."

– **Filip De Pau, stadsarchitect**





## PROJECT UITGELICHT

### 📍 PERFORMANCE CENTRE, DOMINICAN MONASTERY, PTUJ, SLOVENIË ENOTA ARCHITECTS



De eenvoudige omkeerbaarheid van de interventie en de vanzelfsprekende vertaling en vormgeving. Dat maakt dit project zo bijzonder. Hoe kan een kerk zich nog beter lenen als podium en plaats voor performance?

↓ De ingreep is eenvoudig en blijft omkeerbaar door afstand te houden van de originele muren en vloer.

→ De liturgische functie van de kerkruimte maakt ze in wezen een plek voor performance.

– © Miran Kambič (www.mirankambic.com)